

جملات امری و پرسشی در نفثه المصدور

گلشاد پور محمود^۱، آیت شوکتی^۲

۱- دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده علوم انسانی، واحد خوی، دانشگاه آزاد اسلامی، خوی، ایران

۲- استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده علوم انسانی، واحد خوی، دانشگاه آزاد اسلامی، خوی، ایران

نویسنده مسئول: shokati81@yahoo.com

چکیده:

نفثه المصدور نثر مصنوع و شاعرانه و زیبا و شرح احوال جلال الدین منکبرنی است و جزو کتابهای تاریخی فنی و موضوع آن قتل و غارت مغولان و بیانگر عواطف نویسنده نسبت به مخدوم خود سلطان جلال الدین خوارزمشاه است. مولف نفثه المصدور به تاریخ یمنی توجه داشته است و جملات معترضه ی فراوان در کتاب دیده می شود. نویسندگان کتب بلاغت و معانی در بررسی جملات امری، امر را فرمان به انجام کار یا طلب فعلی می دانند از موضعی برتر و بالا تر که معنی حقیقی آن دستور دادن به مخاطب است و یادآور میشوند که گاهی امر از معنی حقیقی خود خارج می شود و گوینده برای اغراض و مقاصد دیگر چون ارشاد و عبرت و دعا و تمنی و آرزو و تهدید و تحزیر و اذن و اجازه و تعجب و... هدف پژوهش حاضر بررسی و کشف اغراض ثانویه جملات پرسشی و امری در نفثه المصدور است تا نشان دهد زیدری برای کدام اغراض و اظهار کدام معانی از پرسش و امر بهره گرفته است. یکی از ابزارهای زبانی که نویسندگان در آثار خود برای تاثیرگذاری بیشتر سخن بر مخاطبان از آن استفاده می کنند به کار بردن جمله های پرسشی در کلام است. در این پژوهش از کل جملات این کتاب ۲۸ جمله ی پرسشی و ۱۸ جمله ی امری یافت گردید که بیشترین کاربردشان در نفثه المصدور عبارت است از: استفهام انکاری، تاکید و تقریر، توییخ و ملامت، منافات و استبعاد، بیان عجز و ناتوانی و اظهار غم و اندوه و تعظیم و تمنی و آرزو و اخبار به طریق غیر مستقیم و مودبانه

کلمات کلیدی: نفثه المصدور، استفهام، مقاصد ثانوی، علم معانی، امر

۱. مقدمه

۱-۱- بیان مساله:

وجه تسمیه علم معانی این است که در این علم از معانی ثانوی جملات سخن میرود و بدیهی است که یکی معانی « معانی » از ابزارهای تأثیر، کاربرد جملات به صورت غیرمستقیم در معانی ثانوی است، یعنی مقصود از اولی یعنی معانی اصلی جملات نیست بلکه مراد معانی ثانوی آنهاست که به وسیله آن گوینده اغراض خود را ابلاغ می کند. به عبارت دیگر هر جمله ممکن است دو یا چند معنی داشته باشد که یکی اصلی و بقیه فرعی است، اما گوینده آن معنایی را در نظر دارد که مناسب مقصود اوست. پس موضوع علم معانی به طور عمده بررسی جملات از نظر معانی و کاربردهای ثانوی ای است که متکلم (به اعتقاد خود) به مقتضای حال مخاطب. البته این تعریف کاملی از علم معانی نیست و می توان گفت یکی از ایراد کرده است (شمیسا: ۱۳۸۶)

دلایلی که علم معانی را به این نام می شناسند، معانی ثانوی است. علم معانی در سبک شناسی شاعران و همچنین دوره-های خاص سبکی کاربرد دارد. به عنوان نمونه در برخی دوره های خاص، تعبیر خاصی رواج داشته است یا برخی از نویسندگان و شاعران در ابلاغ غرض خود جملات را بیشتر در همان معنای اولیه به کار برده اند و برخی به بیان مفاهیم به